

KROÓ GYÖRGYRŐL ELNEVEZETT DÍJAT ALAPÍTOTT A MAGYAR ZENETUDOMÁNYI ÉS ZENEKRITIKAI TÁRSASÁG

A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság 2018 májusában díjat alapított; az alábbiakban közöljük az alapító okirat, valamint az első díjátadáson elhangzott méltatások teljes szövegét.

Alapító okirat

A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság díjat alapít zenei tárgyú kutatói, kritikusi, oktatói vagy ismeretterjesztő tevékenység elismerésére. A díj állampolgárságtól függetlenül adományozható mindazon természetes személyeknek, akiket tevékenységük a magyar zenei élethez köt.

A díjat a Társaság alapításában meghatározó szerepet játszó Kroó Györgyről (1926–1997) nevezzük el, akinek tevékenysége a felsorolt négy területen egyaránt kiemelkedő volt.

A díjat két kategóriában ítéljük oda. A díj kiadásának évében 40. életévüket már betöltött személyeknek Kroó György-díj, a 40. évüket még be nem töltött személyeknek Kroó György-plakett adományozható. Egy évben mindkét kategóriában legfeljebb egy elismerés ítélhető oda, illetve a Társaság mindenkori elnöksége arról is határozhat, hogy az adott évben akár a Kroó György-díjat, akár a Kroó György-plakettet nem adja ki. Ugyanazon személy sem a Kroó György-díjat, sem a Kroó György-plakettet nem kaphatja meg egyénél több alkalommal.

A Kroó György-díj és a Kroó György-plakett átadására a Társaság éves konferenciájának (rendkívüli esetben közgyűlésének) keretében kerül sor. A díjazottak személyéről a Társaság mindenkori elnöksége dönt. Az elnökség ugyanakkor a díj kiadását legalább négy hónappal megelőzően felhívást tesz közzé a tagság körében, részletes indoklással ellátott jelöléseket várva.

A Kroó György-díj és a Kroó György-plakett díjazottjai egy-egy erre a célra tervezetett éremben részesülnek; a kitüntetések pénzjutalommal nem járnak.

Budapest, 2018. május 17.

A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság elnöksége

A két kitüntetést első ízben 2018. október 13-án, a Társaság éves konferenciájához kapcsolódva adták át. A Kroó György-díjat a Társaság elnöksége egyhangú döntéssel az idén májusban elhunyt *Papp Mártnak* ítélte, a Kroó György-plakettet szintén egyhangú döntéssel *Bozó Péter* kapta.

Papp Márta

„A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság díjat alapít zenei tárgyú kutatói, kritikusai, oktatói vagy ismeretterjesztő tevékenység elismerésére. A díj [...] adományozható mindazon természetes személyeknek, akiket tevékenységük a magyar zenei élethez köt. A díjat a Társaság alapításában meghatározó szerepet játszó Kroó Györgyről [...] nevezzük el, akinek tevékenysége a felsorolt négy területen egyaránt kiemelkedő volt.” Eddig az idézet újonnan alapított díjunk hivatalos leírásából. A díjazás jövőben kialakuló gyakorlatát nem látszott célszerűnek további szabályokkal előre gúzsba kötni. A Társaság elnökségében ugyanakkor megfogalmazódott az a gondolat, hogy a Kroó György-díj egyfelől legyen hosszú távú szakmai munka elismerése, másfelől lehetőleg kötődjék a díjazás előtti esztendőben megvalósult, kiemelkedő teljesítményhez is. Ám a díj első alkalommal történő odaítélése minden teoretikus megfontolásnál erősebb üzenetet hordoz arra nézvést: milyen tartalmat hordoz, milyen mércét állít az újonnan alapított elismerés. A Társaság tagságától érkező jelölések egyértelmű iránya és az elnökségben magától megszülető konszenzus is azt jelezte, hogy most mind egyre gondolunk: az első Kroó György-díjjal Papp Márta munkásságát szeretnénk elismerni. S miközben tisztelgünk a könyvek és tanulmányok nyomtatott oldalain, valamint rádióműsorok hangfelvételein megőrzött szellemi teljesítmény előtt, a mai napon hálát adunk azért is, amit emlékeink és érzelmeink őriznek: Márta személyiségének varázsáért.

Mesterét, Kroó Györgyöt követve Papp Márta a zenei ismeretterjesztés és zenei rádiózás, a kutatás, valamint az oktatás területein bontakoztatta ki kreativitását. Tevékenységének biztos alapját, keretét a Magyar Rádió adta, ahol szerkesztőként, műsorvezetőként, utóbb szerkesztőségvezetőként is dolgozott. Ahogy az nagy rádiós személyiségek esetében mindig történik, az általa vezetett műsorokban is elválaszthatatlanul olvadt egybe a hangszín, a beszédstílus és a mondandó. Derűje, nyugalma, nyitottsága és közérthetőségre való törekvése jótékony hatást gyakorolt a meghívott beszélgetőtársakra is; igényessége és felkészültsége viszonyítási pontot jelentett környezeté számára. Különleges – és a rádiózástól persze ugyancsak elválaszthatatlan – tulajdonsága volt Papp Mártának a csodálatos ritmusérzéke, ami műsoraiban csakúgy megnyilvánult, mint tudományos munkáinak léptékében vagy éppen a személyes, baráti találkozókön. Márta kapkodás és hajszolás, egyszersmind halogatás és csüggedés nélkül, bölcs mértékletesség és tevékeny természet birtokában töltötte meg szépséggel, szellemmel és emberséggel a műsorok perceit és óráit, az élet éveit és évtizedeit.

„Magántudós” volt ő is, akárcsak Kroó. Kutatásának tárgyát és módszerét nem pályázati ciklusok vagy intézményi irányelvek, hanem legszemélyesebb érdeklődése és szenvedélye határozta meg. Magán-, de nem magányos tudós volt: Papp Mártát férje, Bojti János kísérte el virtuális és valóságos útjaira az orosz zene nyomában. Együtt hozták létre Muszorgszkij életének és tevékenységének nemzetközileg is egyedülálló dokumentumgyűjteményét. „A dokumentumkötetet természetesen egy Muszorgszkij műveit leíró és elemző munkának kell követnie” – fogalmaztak az alkotók. Az ígéretet Papp Márta aztán tanulmányok sorával és *Muszorgszkij dalairól*

szóló monográfiájával váltotta be. A Muszorgszkij zenéjéről szóló írások mellett Glinka, Borogyin és Rimszkij-Korszakov művészetét tárgyaló esszék, illetve Sosztakovics historiográfiáját és az orosz dalműfajokat elemző tanulmányok szerepelnek Papp Márta utolsó, *Orosz kerékvágás* című kötetében, mely ez év tavaszán jelent meg. Középponti témája, a 19. századi orosz zene mellett több kutatási területet művelt kitartóan Papp Márta: ezek közül Kurtág György művészete iránti, tanulmányok sorozatában kifejeződő érdeklődését emelném ki. *Szvjatoszlav Richter Magyarországon* című kötetében és a hozzá kapcsolódó, kolosszális lemezzalumban egyszerre van jelen az orosz zenekultúrát kutató zenetörténészként, rádiósként és olyan zenetudósként, akit erősen foglalkoztattak az előadói gyakorlat és az interpretáció kérdései.

Ez utóbbi témáról szolt Papp Márta egyik rendszeresen megtartott zeneakadémiai kurzusa. Zenetudományi tanulmányaim egyik legizgalmasabb szellemi kalandja volt az a félév, amelyet Beethoven Kilencedikje interpretációtörténetének megismerésével töltöttünk. Meghatározó élmény volt Márta virtuózan felépített orosz zenetörténeti órája is. Stílszerűen talán azt mondhatnám, hogy a kurzus a matrjoska-elvet követte: a *Borisz Godunov* részletes elemzése adott apropót a Muszorgszkij-életmű alapvető sajátosságainak áttekintéséhez, melynek kontextusaként végül elének tárult a 19. századi orosz zenekultúra panorámája.

Nem maradhat végül említés nélkül, hogy Papp Márta szeretettel, időt és energiát nem sajnálva dolgozott azon: szakmánk képviselői valódi közösséget alkossanak. Egyik alapítója volt Társaságunknak, amelynek elnökségében 2016-ig tevékenykedett.

Péteri Lóránt

Bozó Péter

„Liszt Párizsban, 'a 19. század fővárosában' érett felnőtté, ahol az Operában Meyerbeer és Halévy műveit játszották; ahol az Opéra-Comique Boieldieu és Auber daljátékait adta, zenekarában pedig az operett majdani megteremtője, Offenbach csellózott; ahol a Théâtre-Italienben Rubini és Sontag énekelte Rossini, Bellini és Donizetti operáinak vezető szerepeit, a Conservatoire koncertjein Berlioz zenekari darabjait adták elő, a szalonokban pedig Chopin zongorázott és tiroli énekesek jódliztak.” – „Költők és kötetek” a fejezet címe, melyben Bozó Péter nemcsak Liszt dalainak irodalmi forrásait mutatja be filológiai precizitással, hanem a kulturális környezetet is érzékletesen tudja jellemezni. Ez a rendkívül élvezetes olvasmányossággal megírt szakmunka, mint az előszóból megtudjuk, majdnem meg sem született. Szerzője kutatása eredményeit lezártnak tekintette, amikor megvédte doktori értekezését. Bár egy doktori értekezés a szakmát kiválóan szolgálja, aligha alkalmas arra, hogy szélesebb körben, akár a téma iránt amúgy érdeklődő muzikusokat megszólítsa. A diszsertációval szemben még egy tekintélyes szakmai sorozat (a Rózsavölgyi és Társa Musica Scientia sorozata) kötetei között napvilágot látott könyv is azonnal túllép intézmények és szűk szakmai körök határain. A dal pedig, mint a könyv maga olyan jól megvilágítja, műfajként is különösen fontos részese a 19. század nemzeti-kulturális, s nemcsak költői-zenei törekvéseinek. A munka egyik legfontosabb újdonságá-

hoz, a Liszt és a német egység kérdésének vizsgálatához éppen a dal nyújt sok szempontból kulcsot.

Otthonosság a tárgyalt korban, újszerű, eredeti kérdésfelvetés egy eredeti módon megválasztott műcsoportra vonatkozóan, s a hazai és nemzetközi szakirodalom rendkívül tájékozott, magabiztos használata. Mindezek jellemzik Bozó Péter monográfiáját. Úgy gondolom azonban, magányos, tudományos közeg nélküli kutatás nem vezethet ilyen értékes, s a hazai zenetudományi érdeklődéshez szervesen kapcsolódó eredményre. Bozó Péter Weimarban is kutatott, valamint számos más külföldi könyvtárral és szakemberrel is kapcsolatot tartott anyaggyűjtése során. Ám mögötte ott volt az akkor Eckhardt Mária vezette Liszt-kutató, a hatalmas adatgyűjtés egy majdani Liszt-műjegyzékhez, a készülő Liszt-összkiadás, s ehhez kapcsolódva Kaczmarczyk Adrienne friss forráskutatásai. A Liszt-életműben elhanyagolt műfaj kiválasztásának hátterében pedig ott érezhetjük Tallián Tibor Lied-szemináriumait. (Hadd emlékezzem meg róla, hogy amit az én korosztályom a német dalról tanulhatott, azt nagyrészt Kroó György 19. századi kurzusának köszönhetette.)

A *dalszerző Liszt írója* – disszertációja lezárása (2009) óta – más területeket kutat. Az idézett részletben csak egy pillanatra föltűnt Offenbach operettjei kerültek érdeklődése középpontjába. E nemzetközi téma a művek magyarországi fogadtatása révén mindjárt fontos hazai téma is. Emellett Offenbach-kutatásai fölvértezték a hazai operett-termés hiánypótló vizsgálatára is. S alighanem ugyancsak Offenbach fogadtatása vezette el újabb témájához, Wagner magyarországi recepciójának kutatásához.

Monográfiájának stílusa talán szokatlanul tárgyyszerű, olykor enyhén ironikus. Ám a vizsgálódás összetettségének köszönhetően mégsem kétséges, hogy mély bepilantást enged a komponista szellemi műhelyébe. Érzékeljük, hogy megragadni igyekszik azt, amire Liszt mély értelmű kifejezésével olyan szívesen utalt Kroó György is: a „ligne intérieure”-t. A költői szövegválasztás és a választott szöveg kezelése a feldolgozásban, a feldolgozás változatainak és gyakran meglepő átalakításainak értékelése rendkívül sokoldalúan mutatja be a részben változó zeneszerzői törekvéseket.

Túl az egyes dalokon, a típusok lehetséges műfaji besorolásán az egyik döntő kérdés a dalokból kialakuló nagyobb – jelentősebb – alkotói egység, a dalsorozat. Liszt a Heinétől kölcsönzött „Buch der Lieder” címmel jelentette meg gyűjteményét. De az összetartozó dalok gyűjteményt vagy ciklust alkotnak? S hogyan lehet meghatározni a kettő egymáshoz való viszonyát? A vizsgálódás éppen oda vezet, ahol Kroó György olyan rendkívül érzékenyen vizsgálódott a liszti *Zarándokévek* Svájc-kötete kapcsán. 1986-ban megjelent emlékezetes tanulmányának alcíme: „Az albumtól a szvitig” is erre az érdeklődésre és felismerésre utalt. Igazán szerencsésnek érzem, hogy a Társaság tagjainak ajánlása nyomán, az elnökség döntése alapján éppen *A dalszerző Liszt szerzője* veheti át elsőként a Kroó-plakettet. E tavaly megjelent munka ugyanis igazán sok szállal kapcsolódik nemcsak a hazai zenetudományi kutatáshoz általában, de Kroó György mesteri tanulmányához is. Olyan munka, mely Lisztet most már, a kutató minden távolságtartása ellenére, úgy tűnik, végérvényesen beemelte a dal (legyen az német Lied, *mélodie* vagy egyéb egykorú műfaj) klasszikusai közé.

Vikárius László